

A MAGYAR–TÖRÖK VÉGVÁRAK ÉS PALÁNKOK ÁLLAPOTA
A BUDÁRÓL BELGRÁDDBA VEZETŐ ÚTON 1688-BAN

(Sigmund Joachim von Trautmannsdorff gróf naplója alapján)

Az (alsó)ausztriai ágból származó Adam Max Trautmannsdorff fiaként 1636-ban született Sigmund Joachim von Trautmannsdorff nemcsak rátermett lovastábornok volt, de tizenkét éven át naponta lelkiismeretesen vezette naplóját, melyben háború és béke idején a legpontosabban feljegyezte élményeit. Ez a napló kiváló korabeli forrás; eleven bepillantást nyújt egy 17. századvégi magas rangú katonatiszt életébe, a hadműveletekbe és a táborok, téli szállások, nemesi kastélyok és fejedelmi udvarok életébe.

A Dunántúl szempontjából az 1688. évi napló különleges érdekességgel bír. Barátja, Lotharingiai Károly herceg ebben az évben szerezte meg Sigmund Joachim von Trautmannsdorff gróf számára a törökök ellen harcoló hadseregnél a császári vezérőrnagy (Generalwachtmeister) rangot. Mint ilyen hagyta el Trautmannsdorff 1688. június 29-én Bécsset és dragonyos ezredével június végén Német-Óváron, Győrön és Budán át a főszereghhez vonult, melyet július 20-án, Péterváradnál (Pterovaradin) ért utól.

Trautmannsdorff tömör, de eleven naplójegyzetei alapján mintegy szemtanúi leszünk a császári sereg előnyomulásának a Dunántúlon át Belgrád felé s hazatérésének a feldúlt Szlavónián keresztül.

Trautmannsdorff vezérőrnagy naplójában behatóan tudósít a helységek és vidékek állapotáról, melyeken menetelés közben áthaladt. Több ízben is sajnálkozva jegyzi meg, hogy nem állt módjában megállapítani egyik vagy másik félig leégett falu, sőt egyszer – Vukovár és Ilok között – egy félig lerombolt kastély és kolostor (feltehetőleg Šarengrad) nevét, mert közel s távol egyetlen élő lélek sem akadt, akitől megkérdezhetne volna. Érdeklődését marsrutája során különösen régi kastélyok és várak, valamint a török erődítmények és palánkok keltették fel. Róluk készült részletes leírásai világosan mutatják katonai képzettségét és erős hajlamát a történelem iránt.

Budáról Belgrádig tartó menetelésének beszámolója 1688. július

5-én kezdődik az 1686-ban visszafoglalt Buda várának leírásával, melynek lerombolt falait 1688 nyaráig csak nagyon hiányosan állították helyre. Magában a városban Trautmannsdorff már észlelhette az újjáépítés első jeleit. Sőt itt élelmet is tudott szerezni maga és kísérete számára.

Hogy 1688-ban megint milyen fontos szerepet játszott a Duna, mint szállító út, méghozzá mind a katonai utánpótlás, mind a magánkereskedelem szempontjából, az egész sor utalásból kitűnik. Budáról Trautmannsdorff a steiri postamesterrel Eszékig (Osijek) továbbította poggyászát a Dunán (július 5.); Baján feltűnt neki a sok császári élelmiszerszállító hajó, ezek ott horgonyoztak a hajóhíd közelében. 1688 nyarán magánhajószállítmányok is voltak útban a Dunán, egész a hadszíntérig. Trautmannsdorff titkára július 21-én például egy borral megrakott hajón érkezett Ilokra és Trautmannsdorffnak még aznap sikerült egy pozsonyi hajómestertől hajót bérelni, melyre társzekereit és kimerült lovait Belgrádba való szállításra felrakatta. 1688 szeptemberében már nyilvánvalóan a Dunán felfelé is volt rendszeres szállítás, mert Trautmannsdorff szeptember 27-én Péterváradról hordókba csomagolva különböző dolgokat küldetett a Dunán a császári intendáns számára Budára.

Trautmannsdorff július 6-án ezredével elvonult Budáról. A Duna nyugati partján követte a hadiutat a dunaszekcsői hajóhídig. A törökök ezen az úton majdnem minden nagyobb helységben – mint például Ercsi, Adony, Dunapentele, Dunaföldvár, Paks, Palánka, Bátaszék, Vukovár stb. – palánkokat, azaz karósánccal körülvett erődítményeket emeltek. E palánkok legtöbbször legalább is részben, szét volt rombolva, de Ercsiben és Pakson a rácok, azaz szerbek már megkezdték az újjáépítést.

Rendkívül érdekes erre vonatkozóan az 1688. szeptember 28-i bejegyzés. Trautmannsdorff ezen a napon a rácok, azaz a szerbek egy településéről számol be, a Péterváradtól mintegy tíz kilométerre eső Cerviben. Ebben a félig szétrombolt faluban néhány nappal Trautmannsdorff érkezése előtt kapitányuk, Jurko vezetésével mintegy 400 szerb katona telepedett meg családotól. A falut, melynek egy lerombolt kastély védelmében igen előnyös fekvése volt, újból fel akarták építeni, s tartósan itt szándékoztak megtelepedni.

Trautmannsdorff mindig pontos értesüléseket szerzett arról, hogy kiknek a tulajdonában voltak valaha a lerombolt kastélyok, melyek mellett a menet elhaladt. Nem csak a kortársak, de a mai történész számára is rendkívül érdekes hallani, hogy például a Pálffy gróf Dunaszekcsőhöz

közel fekvő kastélyának jobbágyai a török megszállás *alatt* is mindig leadták beszolgáltatásaikat Pálffy grófnak.

Minket azonban ezzel kapcsolatban főleg a dunántúli menetelés leírása kell, hogy érdekeljen, amerre Trautmannsdorff Belgrád felé haladó menete a Duna mentén vezető úton átvonult.

Trautmannsdorff menete Budáról Belgrádba és beszámolója a dunántúli palánkokról és kastélyokról

1688. július 5-ét Trautmannsdorff Budán töltötte. Reggel a városban misét hallgatott a jezsuitáknál, majd élelmet vásároltatott, hogy Eszékig ellássa magát. Poggyásza egy részét a steyeri postamesterrel a dunai víziúton Eszékre küldette. A bajor helyettes szállásmesterrel (Quartiermeister-leutnant) együtt körbelovagolta a budai várat. Úgy találta, hogy a lerombolt erődítményeken még nem sokat javítottak. Csupán abban a falrészben épült egy új fal, melyet a császáriak és a brandenburgiak az 1686-os ostrom alkalmából robbantottak. Viszont a bajorok által robbantott részt és azt, melyet a felrobbant török lőszerkészlet szakított ki, csupán bedesz-kázták. Ráadásul a villám 14 nappal azelőtt egy, a Víziváros felé eső toronyban felgyújtott 160 bécsi mázsa lőport, miáltal a várfal nagy darabja leomlott. Itt éppen azon voltak, hogy a rést ideiglenesen karósáncsal torlaszolják el. Magában a városban azt észlelte Trautmannsdorff, hogy tisztek és más személyek már szép házakat kezdtek építeni. Budáról leveleket küldött Linzbe és Drezdába.

Július 6-án Trautmannsdorff elindult Budáról és a savoyai dragonyos-újonccokkal két magyar mérföldet menetelt Érdig. Onnan tovább folytatta a menetelést még két mérföldre, Erzsibe, ahol a rácok (szerbek) éppen újjáépítették a török palánkot.

Július 7-én Adonyon át, ahol a Duna melletti síkságon egy lerombolt palánk található, Dunapentelég vonult a menet; ott egy hegyen, a Duna mellett szintén egy lerombolt, „ruinált” palánk volt található. Azon a helyen horvát csapatok csatlakoztak Trautmannsdorff-hoz.

Július 8-án három mérföldnyire folytatódott a menetelés, a Dunaföldvár melletti nagy palánkig, mely szintén le volt rombolva, s egy dombon állt a Duna mellett. Körös-körül számtalan tönkretett szőlőskert volt látható, s mellettük egy elég nagy tó, melyben sok volt a szárnyas vad. A gróf innen leveleket küldött Dürntalba és Drezdába.

Július 9-én három mérföldet meneteltek Paksig, ahol a Dunánál egy török palánk állt. Jobb kézre (nyugaton) szőlőhegyek látszottak és sok gyümölcsfa, bal kézre öreg kertek és rétek, valamint két török vendégfogadó. Magában a palánkban egy régi, de szintén lerombolt keresztény templom állt. Pakson néhány rác (szerb) élt; kenyeret és bort lehetett náluk vásárolni.

A következő nap (július 10-én) három és fél mérföldes menet vezetett át a Sárvizen (Sió-Sárvíz csatorna), ahol T. „Mitpallanka”-nál (feltehetően T. Palánka helységről van szó a Sió mentén); jobb kézről sok szőlőhegy és egy szép templom volt látható.

Az útviszonyok ezen a vidéken katasztrófálisak voltak. Nagy eső után az utak gyakorlatilag járhatatlanná váltak. Sem Trautmannsdorff kocsija, sem a más-hás szekerek nem jutottak előbbre, s pihenőnapot kellett beiktatni.

Július 11-én délig több, mint két és fél mérföldnyit haladtak előre, a dombon fekvő bátaszéki lerombolt palánkig. Az oda vezető úton, egy fél mérfölddel Palánka után a csapatok elhaladtak a lerombolt szekszárdi kastély mellett, mely Báthory grófé volt és most néhány hajdú élt benne.

Bátaszéken egy Bécsből a hadsereghez tartó császári futár csatlakozott Trautmannsdorffhoz. A gróf egy mérföldet utazott vele Dunaszekcsőig. Ennél a helységnél – csupán egy mérföldnyire Mohácstól – hajóhíd vezetett át a Dunán. Itt éjszákztak. Dunaszekcsőn egy lerombolt kastély állt közvetlenül a Duna mellett egy hegyen. Azelőtt Pálffy grófé volt. Trautmannsdorff különösen figyelemreméltónak találta, hogy a kastélyhoz tartozó jobbágyok mindenkor, még mikor a törökök elfoglalták Eszéket, akkor is állandóan adóztak Pálffy grófnak.

Július 12-én Trautmannsdorff még virradat előtt előre küldte poggyászát és virradatkor átkelt csapataival a Duna fölötti hajóhídon. Az innenső (keleti) parton az út két mérföldön át mocsáron és vízen vezetett keresztül. Emiatt poggyásza ezen az estén, mikor Trautmannsdorff a félig lerombolt bajai palánknál letáborozott, már nem érte utól. A palánkban hajdúk voltak és egy leégett mecset, mely ezelőtt katolikus templom volt. Már újból két ferencrendi szerzetes tevékenykedett benne. A Dunaparton Trautmannsdorff sok beérkezett császári élelmiszerszállító hajót vett észre.

Július 13-án szerzőnk misét hallgatott a bajai palánkban, azután írt az észéki parancsnoknak és mellékelte egy levelet titkára számára; ezen a napon azonban nem mentek tovább, hanem Baján maradtak.

Július 14-én a menet mintegy három mérföldet haladt egy mocsaras és bozotos vidéken fekvő régi keresztény táborhoz. Éjjel a táborozókat megint annyira meggyötörték a szúnyogok, hogy senki nem tudott pihenni.

Ezért július 15-én még virradat előtt nekiindultak. Jobb kéz felől hagyták a mocsarat (azaz valószínűleg a Duna árterületét), és a majdnem három és fél mérföldes menetelés alatt csak néhány régi lerombolt falu maradványait látták, egyébként azonban egyetlen élő lelket sem; ezért a szerzőnek nem sikerült megtudni ezeknek a falvaknak a nevét. Az egykori híres kereskedővárost, Zombort (Sombor), melyet a törökök már négy éve (1684-ben) elhagytak és felgyújtottak, s melyben hét mecsetet lehetett felismerni, bal kéz felől háromnegyed mérföldnyire hagyták el ezen az úton. Trautmannsdorff szerint Zombor lakatlan volt. Végül ezen az estén is annak a mocsárnak a szélén vertek tábor, mely a Dunától keletre egész Erdődig húzódtott.

Július 16-án, három mérföldes út után találkoztak az Erdélyből érkező ezredekkel; ezek a Dunától keletre, Erdőddel szemben táboroztak és gróf Piccolomini vezérőrnagy (Generalwachtmeister) parancsnoksága alatt álltak. Csapatái hat lovas-ezredből, két és fél dragonyosezredből és három gyalogosezredből álltak; Piccolomini saját ezredén kívül köztük volt a fél Styrum-ezred és a fél Castelli-dragonyosezred. Piccolomini azt a parancsot kapta, hogy másnap Erdődnél átkeljen a Duna fölé vert hajóhídon és egyesüljön Louis herceg (Badeni Lajos örgróf) hadtestével.

Július 17-én Trautmannsdorff gróf Castellival együtt vezényelte az elővédet. A hajóhídhöz vezető úton fél mérföldet nyeregig érő vízben kellett lovagolniuk. A déli

partra érve Trautmannsdorff gróf meglátogatta Dünnewald tábornagyot és nála ebédelt. A tábor az erdődi kastély felett egy szőlőhegyen feküdt. A táborból ezen a napon Badeni Lajos őrgróf 6.000 emberrel elvonult a Szávához, hogy azon Bosanska Gradiška felett átkelve ezt az erődítményt lehetőséghez képest elfoglalja.

Július 18-án a menet Erdődtől két mérföldnyire, sík területen a Vuka folyóhoz vezetett, ahol tábort vertek. Volt ott – körülbelül egy mérföldnyire a Dunától – egy tó. Trautmannsdorff ebben a táborban a főhadiszálláson szállt meg Styrum tábornok mellett és délben Dünnewald tábornagnál (Feldmarschall) étkezett.

Július 19-én egy bozotos vidéken két mérföldet meneteltek és Vukovárnál átkeltek az ott a Dunába torkolló Vuka folyón, egy hídon, melyet még a törökök építettek és igen széles volt. A Duna-híd felett egy régi, de borzasztóan feldúlt kastély állt; ennek ellenére 2.000 német muskétás tartotta megszállva és cölöpsorral, árkokkal, spanyolbakokkal volt körülvéve. A nagy kiterjedésű palánk részben dombokon terült el és nagyrészt le volt rombolva, de még állt benne egy török vendégfogadó.

A palánkban a télen át több, mint 1.300 hajdúból és huszárból álló helyőrség feküdt. Most azonban, a hadsereg már Péterváradig nyomult, a palánkban csupán 600 magyar állomásozott. Ezen a napon délben Trautmannsdorff Styrum tábornoknál étkezett; a tábornok vendégül látta a hannoveri herceget is. Bécsből ezen a napon azt a hírt kapták, hogy a napokban megérkezik a hadsereghez a bajor választófejedelem (Max Emmanuel).

Július 20-án a hadsereg – szokás szerint – virradatkor útra kelt és körülbelül másfél mérföldet menetel bozotos, hegyes terepen; aztán bal kéz felől, egy magaslaton, a Duna mentén lerombolt kastélyt pillantottak meg, kettős árokkal körülvéve. A menetiránytól jobbra egy mélyedésben lerombolt kolostort és templomot láttak; nevét azonban nem tudták meg, mert egyetlen élő lélekkel sem találkoztak. (Nyilvánvalóan Šarengradról van szó.) Fél mérföldnyi menetelés után a hadsereg a kisebb magaslaton fekvő Ilokra ért. Egy régi kastély és három templom volt látható benne. A helységben azonban minden leégett, s részben már régtől fogva szét volt löve és löporral felrobbantva. A helység elég nagy volt, tornyokkal és rondelákkal; a kastélyban Trautmannsdorff látott egy mély, kváderkövekkel kirakott kutat. A kastély előtt megmaradt még egy tökéletes, jó állapotban levő boltíves helyiség is, melyben a császári csapatok, mikor Caprara tábornokkal Ilokra érkeztek, még meg tudtak menteni 200 bécsi mázsa lőport, noha a törökök elvonulásukkor felgyújtották a várost. A hegy lábánál, a Dunánál, ahonnan ágyúval végig lehetett pástázni a folyót, a császári csapatok 18 kicsi és nagy fém- és vaságyút zsákmányoltak. Ezekből azonban szükség esetén csak hét kis együt lehetett volna használni, mert a többi ágyútalp elégett. Caprara tábornok egy kapitánnyal 200 gyalogost állomásoztatott Ilokon. Elmondták Trautmannsdorffnak, hogy Ilok egykor püspökség volt és „a szerb fejedelem” székhelye.

A sereg este a kastély előtt, egy magaslaton táborozott, „Pétervárad leégett elővárosai mellett”, ahol Caprara tábornok vert tábor.

Aznap érkezett a hír, hogy a törökök ezt a helységet (Pétervárad) lerombolatlanul kiürítették és török seregről semmit se hallani. Aznap délben Trautmannsdorff gróf megint Styrum tábornoknál ebédelt.

Július 21-én a hadsereg nem ment tovább és Trautmannsdorff Dünnewald tábornagnál ebédelt. Ugyanaznap megérkezett titkára egy borral megrakott hajón.

Ezen a napon Trautmannsdorff hajót bérelt egy pozsonyi hajóstól, melyre felrakatta kimerült lovait és felszerelését, hogy a Dunán Belgrádig szállíttassa azokat.

Egy héttel később Max Emmanuel bajor választófejedelem vette át a császári főserg parancsnokságát. Trautmannsdorffra, mint már említettük, a Belgrád felé irányuló előnyomulás során egy két dragonyosezredből és egy horvát gyalogosezredből álló dandár parancsnokságát bízták. A belgrádi erődítmény bevételenél Trautmannsdorff nem vett részt, mert ebben az időpontban egy törökök elleni portyára kapott parancsot. A Belgrád előtti táborba visszatérve szeptember 17-én gyalog megtekintette Szelim kastélyának régi falazatát, melyről úgy vélte, hogy az egykori török császár, Szelim sátrának modelljéhez hasonlít. Jellemző Sigmund Joachim von Trautmannsdorff grófra és hajlamára, hogy mindenről személyesen szerezzen értesülést, hogy ott helyben vázlatot készített a röviddel azelőtt elfoglalt belgrádi várról és a császáriak futóárkairól.

*Trautmannsdorff visszaútja Belgrádból Eszékre
(1688. szeptember 21-től október 3-ig)*

Úgy tűnik, Trautmannsdorff csapata nagy veszteségeket szenvedett Belgrád alatt. Szeptember 16-án mindenesetre feljegyzi, hogy csaknem minden embere meghalt, beteg, vagy megszökött. Ezért úgy döntött, hogy mielőbb elindul hazafelé.

Miután szeptember 20-án *Caprara tábornagytól* megszerezte felmentését, szeptember 21-én elbúcsúzott *Pálffy tábornoktól* és a többi tábornoktól; leveleket küldött Bécsbe, Grazba és Drezdába, ahonnan előző nap postája érkezett. Szeptember 22-én útrakelt hazafelé. Ő maga egy csészában utazott, nagy létszámú trénnel, melyhez fogoly törökök, rácok (szerbek), valamint sok ló és ökör is tartozott.

Első nap két mérföldet tett meg visszafelé *Zalánkeménig* (Slankemen) a Duna mentén. Ott Meill tábornok mellett táborozott, aki olyan beteg volt, hogy gyaloghintón kellett vitetnie magát.

Szeptember 23-án Trautmannsdorff ismét két magyar mérföldet tett meg és egy Duna menti magaslaton táborozott *Slankemen és Pétervárad* között. Mivel egy hirtelen beállt erős eső az utakat nehezen járhatóvá tette, szeptember 24-én nem folytatta az útját. Csak szeptember 25-én indult el újra, de az út olyan rossz volt, hogy a Péterváradig hátralévő három mérföldes menetelés déli 1 óráig tartott. A Dunánál táborozott le, közvetlenül a sánc mellett, melyet a hajóhídnál fekvő kastély alatt építettek fel. Ebben a védőműben a Souches-ezred négy gyalogos százada feködt. Mivel a trén csak este érkezett meg, Trautmannsdorff szeptember 26-án nem folytatta utazását.

A hadseregről azt hallotta, hogy két nappal azelőtt (szeptember 24-én) a belgrádi táborból két lovasezredet és három gyalogos zászlóaljat indítottak el Boszniába, Badeni Lajos őrgróf hadtestéhez. Az őrgrófnak ugyanis egyébként túl kevés katonája lett volna ahhoz, hogy az újonnan meghódított területet egész télen át megfélelően megszállva tartsa. A bajor, valamint a sváb csapatok előző nap (1688. szeptember 25-én) keltek útnak Nándorfehérvárról és a következő napra várták őket Péterváradon. Péterváradra három nappal azelőtt már megérkezett 150 Kiss-dragonos a kastély és a hajóhíd őrizetére, mert következő nap, szeptember 27-én a de

Sauck-zászlóaljnak (a Souches gyalogezredből) Boszniába kell elvonulnia. Trautmannsdorff innen leveleket írt Trautenfelsbe, Linzbe és Drezdába.

Trautmannsdorff gróf még a szeptember 27-ét is Péterváradon töltötte. Különböző holmikát csomagoltatott hordókba, hogy ezeket a dunai vízi úton Budára küldje. Délben néhány tisztet látott vendégül és estefelé Fischer százados, a „Kissdragonyosok” parancsnoka különböző újságokról számolt be neki.

Szeptember 28-án előre küldte trénjét. Ő maga (feltehetően a vízi úton Budára küldött holmija ügyében) még írt a budai császári építési intendánsnak. Miután Fischer százados elbúcsúzott tőle, Trautmannsdorff trénje után lovagolt. Két mérföldnyire elérte Cervic félig leégett faluját és lerombolt kastélyát; a Duna mellett letáborozott. Ebben a faluban öt nappal azelőtt mintegy 400 szerb – mind katona – telpedett le családjával. Saját kapitányuk, egy Jarko nevű, jó külsejű ember volt a parancsnokuk. Elmondta Trautmannsdorffnak, hogy előnyös fekvése miatt választották ezt a falut. Mivel isten ebben az évben jó zsákmánnyal ajándékozta meg őket, rövid időn belül újra fel akarják építeni. A rációk kapitánya nagy tiszteletet tanúsított Trautmannsdorff iránt, aki ezért meghívta Jurkot vacsorára. Eközben a kapitány, aki még csak öt héttel azelőtt kapott három súlyos sebet, nagyon rosszul lett.

Szeptember 29-én hegyen-völgyön át csak egy magyar mérföldet tudott megtenni Trautmannsdorff és Servic és Ilok között vert tábor. Éjszaka török foglyai közül három megszökött. Szeptember 30-án egy magyar mérföldnyi nehéz, hegyen-völgyön át való menetelés után elérte Ilokot, ahol a városka előtt, egy török mecsetben szállásolta el magát.

Október 1-én maga mögött hagyta a szlavóniai hegyeket. Sík terepen majdnem két nagy mérföldet tudott megtenni Vukovár irányába; a város közelében, egy leégett faluban szállt meg. A falu nevét nem sikerült megtudnia. Október 2-án egy óra alatt megtette az utat Vukovárig. A régi kastélyban és a lerombolt faluban Aspremont tábornok két gyalogos százada állomásozott, a Vuka feletti híd őrzésére. Trautmannsdorff a híd felett, a Dunához közel táborozott, s itt újból ellátta magát élelemmel és itallal.

Október 3-án virradat előtt útnak indult és sík terepen már 11-kor elért Eszékre. Ott felkereste Aspremont grófot, nála étkezett. A trént a Drávánál, az erődítmény alatt táboroztatta le. Az erődítményről azt írja, hogy rossz. A császáriak az előző évben (1687) foglalták el és sebtében, csak néhány silány földsáncsal erősítették meg. A Dráva felől az erődítményt csupán egy magas, agyaggal tapasztott fonott kerítés védte.

Trautmannsdorffnak az eszéki török erődítményre vonatkozó elítélő véleménye figyelemreméltónak tűnik és azért meglepő, hogy Verőce (Virovitica) és Szent-György (Gyurgyevac) erődítményeit is igen fogyatékosnak nevezi. Mivel Trautmannsdorff 1683-ig javarészt a Rajnánál, Dél-Németországban és Szászországban harcolt, nagy követelményeket támaszt egy jó erődítménnyel szemben. Közép-Európa erődítményeivel azonban a dunántúli, valamint a Duna és a Dráva melletti „erődök” természetesen nem vehették fel a versenyt.

Ahogy azonban Fodor Pál beszámolójából kiténik, a Budáról Nándorfehérvárra vezető út mentén fekvő török erődítményekről a 17. század közepén készült általános áttekintés is „lerombolt”-nak nevezte Vukovár és Eszék erődítményeit. Eszék erődjét a 17. század közepe után nyilvánvalóan mégis kiépítették, mert Leslie tábor-

nagy 1685. augusztus 15-i kísérlete, hogy Eszék erődítményét rajtaütésszerűen be-
vegye, nagy veszteségek közepette meghiúsult.

(Fordította: Boros Miklósné)